

TÁRCA.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA
ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1912. ÉV ELSŐ NEGYEDÉBEN.

I.

A nyomtatványi osztály anyaga a lefolyt negyedévben köteles példányokban 3209 drb nyomtatvánnyal, ajándék útján 1070 drb, vétel útján 792 drb, áttétel útján 2 drb, örök letét útján 4 drb, hivatalos kiadványként 3 drb, összesen 5080 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példányok címén beérkezett: alapszabály 457 drb, falragasz 1239 drb, gyászsjelentés 1327 drb, hivatalos irat 151 drb, műsor 157 drb, perirat 6 drb, színlap 1312 drb, zárszámadás 425 drb, különféle 785 drb, vagyis összesen 5829 apró nyomtatvány. Vételre fordítottunk: 7854 kor. 33 fillért, 14850 márkát, 10160 frankot.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát:

Bába-kalauz szerkesztősége; Bibliothéque Nationale, Rio de Janeiro (4 drb); BLAIR Woodbury, Washington (2 drb); BODÁNYI Ödön, Szombathely (2 drb); Bosnyák-herc. orsz. kormány, Sarajevo. Bukowiner Landesmuseum, Czernovitz; Burzenländer sächsisches museum Brassó; CSIKI Ernő; Deputazione Fiumana di storia patria; Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár; Érseki iroda, Eger; Érseki iroda, Kalocsa; FELEKY Károly, New-York (5 drb); FRANKÓI Vilmos (9 drb); GALGÓCZY János; GILHOFER & RANSCHBURG, Wien; GRÜNN Károly Perjámos; GULYÁS Pál (2 drb); GYÁRFÁS Tihamér, Brassó; HAVASS Rezső; Hof- und Staatsbibliothek, München; Idegenforgalmi és utazási vállalat r.-t.; Izr. magy. irodalmi társulat (2 drb); Kais. Akademie der Wissenschaften, Wien (7 drb); KÁSZONYI Mihály, Zalaegerszeg; KEMÉNY Ignác, Nagyvárad; Képviselőház elnöksége; Kereskedelemügyi minisztérium; Kir. Józsefműegyetem rektora; Kungl. universitets-bibliothek Uppsala; Mme.

LANTOINE, St. Germain-en-Laye; LIPSÍUS Maria, Leipzig (10 drb); LÖW Immanuel, Szeged (2 drb); M. kir. állami számvevőszék elnöke; M. kir. központi statisztikai hivatal (4 drb); Magyar pszichológiai központ; Magyar Tudományos Akadémia (18 drb); M. Tud. Akadémia könyvkiadó hivatala (2 drb); MELICH János; MELLINGER Kamilla; New-York public library; Országos magyar gazdasági egyesület; Osztrák-magyar bank; Petőfi-társaság; SÁRIK Gyula, Czegléd; Sepsiszentgyörgy polgármestere; Siketnémák váci orsz. intézete (2 drb); Statistische Zentral-Kommission, Wien (3 drb); STERCUŁA E., Jablonce; SZALAY Imre (4 drb); Szilágyi István-Kör, Máramarossziget; Tietosanakirja szerkesztősége, Helsingfors; TOLNAI Vilmos; Tud.-egyetem bölcsészettudományi karának dékánja (36 drb); TULCSIK Ferenc, Munkács; University of Illinois; Vallás- és közokt. minisztérium; WALTER Gyula; Gr. ZICHY Nándor (910 drb); Zirci apát.

A vásárolt könyvek közt említésre érdemesebb szerzemény nem fordult elő.

A könyvtár helyiségeiben az elmúlt negyedévben 10367 egyén 22837 kötet nyomtatványt használt; kölcsön útján pedig 618 egyén 1425 kötetet vitt haza használatra.

A folyót negyedévben 2277 munkát osztályoztak, melyekről összesen 3168 cédula osztályoztatott. Kötés alá 761 művet 1050 kötetben küldtünk.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ez idő alatt 834 csomag érkezett, ugyaninnen 577 levelet expediáltak, amiből 244 reklamálás volt.

Az 1897: XLI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben 21 esetben indítottunk peres eljárást.

Végül megemlítendő, hogy az ifj. gróf ZICHY Nándor által ajándékozott könyvek lajstromozását megkezdtük s ez első negyedben összesen 910 drbot a szakkatalogusokba is bevezettünk.

II.

A *hirlaptár* a folyót évnegyedben köteles példányok útján 76 évfolyam 15.965 számával, ajándék (illetőleg áttétel) révén 2 évf. 226 számával, vásárlás útján 29 évf. 1.174 számával gyarapodott; összesen 107 évf. 17.365 sz.

Ebből ajándék a brazilai kormány hivatalos lapja, *Diario Official* (Rio de Janeiro, 1911) 200 száma; vásárlás: dr. FRAENKEL Bertalantól

a lipcsei *Illustrirte Zeitung* 1848-ból (12 kor.); KUN S. antikváriustól Egészségi Tanácsadó (1864 és 1866), Orvosi Hetilap (1882), Uj Idők (1895 és 1896) s egyebek (39 kor.); BREIER Mirko zágrábi antikváriustól Luna (1839), Danica Ilirska (1866) és egyebek (81 kor. 20 fill.) és FELEKY Károly, New-Yorkban élő hazánkfia révén, Amerikában megjelenő magyar lapok (árukat utólag egyenlítettük ki).

Az évnegyed folyamán a könyvtárban 782 olvasó 1035 hirlap, 1290 évfolyamát 1508 kötetben, házon kívül 12 olvasó 13 hirlapnak 32 évfolyamát 53 kötetben használta; összesen 794 olvasó 1561 kötetet.

Átnéztük 106 évf. 11.680 számát. Céduláztunk 529 évfolyamot (köztük 58 új lap).

Ezeken felül a rendes folyómunka egyéb elágazásai is zavartalanul folytak.

III.

A *kézirattár* az 1912. év első negyedében ajándék útján 4 újkori kézirattal és 1 irodalmi levéllel, vétel útján 14 újkori kézirattal, 865 irodalmi levéllel, 349 irodalmi analektával és 11 zenei levéllel, áttétel útján 10 irodalmi levéllel, 2 irodalmi analektával és 1 zenei levéllel, összesen 1257 darabbal gyarapodott. Vételre 2215 koronát és 458 márkát fordítottunk. Ajándékozók voltak: FARKAS József, LEGRÁDY Imre és MÁRTON Lajos.

A jelen évnegyedi szerzemény nemcsak nagyszámú, de nagyértékű is. Megszereztük BULYOVSZKY Lilla színművésznő hagyatékát, mely különösen a művésznő külföldi életére jellemző s az akkori író- és művészvilág kitűnőségeitől elsőrangú autogramm-gyűjteményt szolgáltat; továbbá br. NYÁRY Albert és br. NYÁRY Jenő tudományos és irodalmi levelezését; egy értékes német nyelvű hadi regulamentumot a XVI. század végéről; CORNIDES Dániel emlékkönyvét, melynek a szabadkőműves bejegyzések adnak kortörténeti értéket; BÁRÁNY Boldizsár egy ismeretlen drámáját s a zenei levelek közt WAGNER Cosima, HUMPERDINCK stb. egy-egy levelét. Az ajándékok közt becses LEGRÁDY Imre ajándéka JÓKAI Mór «Az aradi hős asszonyok» c. vígjátékának eredeti kézírata, míg MÁRTON Lajos múlt évi ajándéka kiegészítésül ABONYI Lajos három színművének sugókönyvét ajándékozta a kézirattárnak.

A kézirattár munkásságát a múlt negyedévben megszerzett ABONYI-hagyaték s a jelen negyedi nagy szaporulat vette igénybe, mely utóbbit még nem dolgozhatta föl teljesen.

Az évnegyed folyamán 100 kutató használt 459 kéziratot és 98 levelet. Kikölcsönöztünk 16 esetben 26 kéziratot és 35 irodalmi levelet.

IV.

A *levéltár* törzsanyaga az elmúlt évnegyedben vétel útján 312 drb, ajándék útján 422 drb, más osztályból való áttétel útján 28 drb, összesen 762 drb irattal gyarapodott.

Vételre 1695 koronát és 306·20 márkát fordítottunk.

Ajándékaikkal SZALAY Imre, PINTÉR Sándor, a Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaság és NAGY Adolfné gyarapították a levéltár anyagát.

A törzsanyag gyarapodásából 17 drb esik a középkori, 512 drb az újabbkori, 13 drb a címereslevelek, 1 drb az 1848/49-es iratok, 1 drb a céhiratok és 218 drb a gyászjelentések csoportjára.

A címereslevelek és nemesi iratok gyűjteménye a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1432 február 6. Piacenza. ZSIGMOND király címereslevele HERENCSENYI János részére; 2. 1608 június 12. Gyulafejérvár. BÁTHORY Gábor címereslevele Váradi SAFFAR Gáspár részére. (Eredeti.) 3. 1655 március 20. Pozsony. III. FERDINÁND címereslevele KURZ Vilmos részére. (Eredeti.) 4. 1667 január 10. Marosvásárhely. APAFFY Mihály címereslevele RÁDAS Mihály részére. (Eredeti.) 5—7. 1667 április 24. I. LIPÓT címereslevele GARAY, másképp MOLNÁR István részére. (Eredeti.) Mellékelve a címerkérő folyamodvány és Zólyom vármegye 1667 szeptember 22-i nemesi bizonyítványa. 8. 1672 június 15. Gyulafejérvár. APAFFY Mihály címereslevele KOLOSI Mihály részére. (Eredeti.) 9. 1676 december 10. Gyulafejérvár. APAFFY Mihály címereslevele RÁDAS János részére. (Eredeti.) 10. 1698 február 17. Bécs. I. LIPÓT címereslevele Csákfalvi POSONI András részére. (Eredeti.) 11. 1790 november 18. Pozsony. II. LIPÓT címereslevele BÖHM József részére. (Eredeti.) 12. 1790 november 18. Pozsony. II. LIPÓT címereslevele KÜGLER Pál részére. (Eredeti.) 13. 1817 január 14. Bécs. I. FERENCZ címereslevele SCHMITT András részére. (Eredeti.)

A negyedévi gyarapodás közül kiemelendő főleg a Magyar Bank és Kereskedelmi részvénytársaság adománya, amely a Máriahegyesi (volt Dubnicz) ILLÉSHÁZY-féle kastélyban talált iratokat ajándékozta könyvtárunknak. Ez iratok között különösen becses az a 103 darab levél, amelyeket tulajdonos részben BETHLEN Gábor intézett ILLÉSHÁZY Gáspárhoz. Közöttük számos terjedelmes levél BETHLEN Gábor sajátkezű írása, s azon-

kívül is majdnem mindegyike el van látva hosszabb-rövidebb, BETHLEN kezétől származó utánzattal. A levelek, tekintettel arra a benső viszonyra, mely BETHLEN Gábor és ILLÉSHÁZY Gáspár között fennállott, a kor történetéhez rendkívül becses adalékokat nyújtanak.

A letéteményezett családi levéltárak száma újjal nem gyarapodott. A régebbi levéltárak közül kiegészítést nyertek a KOLOSY levéltár 371 drb, a gróf SZÉCHÉNYI levéltár 1 drb, a LEÖVEY levéltár 1 drb, a gróf FORGÁCH levéltár 2 drb, a VÁRADI-TÖRÖK levéltár 1 drb irattal.

A lefolyt évnegyedben 63 kutató 16.171 drb iratot használt; 11 térítvényre pedig 1760 drb iratot kölcsönöztünk ki.

A negyedévi gyarapodás feldolgozásán kívül befejeztünk 1. a GÖRGEY Albert által a családi levéltár kiegészítésére 1911. év szeptemberében beküldött iratok rendezését. Ezek állománya a következő: mohácsi vész előtti oklevél a XIV. századból 1 drb, a XV. századból 2 drb, mohácsi vész előtti oklevelek másolatai 31 drb, mohácsi vész utáni iratok a XVI. századból 15 drb, a XVII. századból 197 drb, a XVIII. századból 1217 drb, a XIX. századból 1075 drb, elenchesok, iratjegyzékek 71 drb, genealogiai táblák 86 drb, kéziratok 13 drb, térképek, rajzok 4 drb, összesen 2662 drb. 2. A KOLOSY levéltár kiegészítését. Állománya: mohácsi vész előtt eredeti oklevelek a XIV. századból 1 drb, a XV. századból 3 drb mohácsi vész utáni iratok a XVI. századból 6 drb, a XVII. századból 130, a XVIII. századból 159, a XIX. századból 48 drb, a XX. századból 1 drb, genealogiák 9 drb, elenchesok 8 drb, rajzok 4 drb, kézirat 2 drb, összesen 371 drb.

Folyamatban van jelenleg THALY Kálmán hagyatékából a levelezés rendezése, továbbá a MAGYARY-KOSSA és gróf FORGÁCH-család ghymeszi ága levéltárának rendezése.